

tatványai közül 36 darabot ismerünk. Naményi szerint (30. l.) nem 1676-ban vagy éppen 1702-ben, hanem 1667. elején hunyt el. Nyomdakészletével Apafi Mihály fejedelem 1669-ben az enyedi és kolozsvári ref. kollegiumi nyomdákat alapította. Téves Naményinak az az állítása (32. l.), hogy az utóbb Kolozsvárt egyesített két nyomda csak 1693-ig működött volna; ekkor meghalt ugyan a nyomda vezetője, Veresegyházi István, de Tótfalusi Kis Miklós már a következő évben átvette, csakhamar pedig gyökeresen reformálta a nyomdát, mely sokféleképen átalakítva, egészen a XIX. század végéig működött.

Nagyvárad harmadik nyomdája, a r. kath. papnövelő intézeté, csak 1741-ben *gr. Csúky Miklós* püspök buzgóságából keletkezett s 63 esztendeig szorgalmasan működött. Naményi könyvének ez a fejezete (36—58. l.) jobbadán ismeretlen adatokat tartalmaz és nagy előnye, a mit szívesen vettünk volna a többi fejezetben is, hogy könyvészeti pontossággal állítja egybe a nyomtatványok jegyzékét. Az utolsó fejezetben, a biharvármegyei levéltár adatainak felhasználásával, a Máramarosi *Gottlieb* Antal nyomdájának alapításától (1804.) fogva 1900 ig eltelt időszakot ismerteti, különös érdekességgel ott, a hol *Szigethy* Mihály nyomdájának megalapításáról (1805.) szól. 1809—1874-ig *Tichyék* főlezernél több könyvet nyomtattak s ők indították meg 1862-ben az első nagyvárad lapot, a *Bihart*. 1868. óta, midőn Hügel Ottó kezdett működni, 6 nagyobb és több kisebb nyomda keletkezett Nagyváradon, mely ekként az irodalomnak egyik vidéki középpontja lett.

Naményi derék tanulmányát az érdeklődők figyelmébe ajánljuk.

Márki S.

Horvát történelmi repertorium.

A M. Tud. Akadémia tört. bizottsága megbízásából írta: *Margalits Ede*.
M. Tud. Akadémia kiadása. Bpest. 1902. II. k.

Margalits Repertoriumának nemrég megjelent második kötete a horvátoknak 1850-től 1899-ig a különböző folyóiratokban megjelent összes történelmi munkásságát foglalja magában, felölelve a történelem segédtudományaira vonatkozó termékeket is; az irodalomtörténeteket, nyelvészeteket, nyelvtörténeteket, néprajziakat csak röviden érinti; mintegy 1120 tanulmányt, értekezést többé-kevésbbé részletes kivonatban, vagy legalább is czímben, tartalmaz e kötet, bizonyosságul a szomszéd nép élénk irodalmi életének. Ezen ismertetések egyébiránt szellemre és irányra nézve hű reproductiói a horvát szerzőknek, s valóban be is kell ismernünk, hogy a Repertoriumnak csakis így van értelme.

A repertoriumot tartalmilag ismertetni hosszadalmas volna, de egy néhány kiválóbb értekezés felemlítését még sem hagyhatjuk figyelmen

kívül. Így Rački Ferencnek összefoglaló értekezését a horvát történetírás vázlatáról (1835–1885.), tehát Gáj Lajos föllépésétől, kinek hatása, mint ismeretes, 1850 ig nemcsak a politikában, hanem az irodalomban is észlelhető. Az 1850-ben megalakult „Délszláv történeti és régészeti társaság“ új korszakot jelez a horváth tudományosságban, a mennyiben ez az illyr ábrándok kultiválása helyett a szakzerű horvát történetírás számára a talajt előkészítette; vezéralakja Kukuljevics. Ez a kor már egy valóságos történetírói nemzedéket nevelt, mely az 1867-ben alapított „Délszláv tudományos és művészeti akadémia“ vezetése mellett érdemes és figyelembe veendő munkásságot fejtett ki. Nagyon becses többek között ugyancsak Račkitól: a középkori horvát és szerb történelem régibb forrásainak méltatása, melyben több krónikás mellett terjedelmesen foglalkozik Konstantinus Porphyrogenitusszal, ezzel a magyar szempontból is olyannyira fontos byzanci kútfővel, kinek több tévedését kimutatja, s bebizonyítja, hogy a császár jóléte-sültsége csak saját korára nézve kétségtelen, az előbbi századok történetére vonatkozólag óvatosság ajánlatos. Ki kell emelnünk azonfelül Vajnović tanulmányait Ragusa állam- s politikai szervezetről. Jagić és Daničić a régi horvát, bolgár és glagol irodalmi emlékekről számtalan jeles értekezést irtak; Novaković már inkább a régebbi szerb-szlovén irodalommal foglalkozik, bár ő az újabb szerb, bolgár irodalomnak is egyik legalaposabb ismerője. Kiváló történelmi nyelvész Miklóšić, míg Klaić a régi horvátok politikai történetének köréből irt számos becses tanulmányt; fontos pl. az az értekezése, melyben azt vitatja, hogy a mai polgári Horvátország (Zágráb, Körös és Varasdmegyék) a X. századtól fogva nem volt Magyarország része, mint azt Pesty Frigyes állította. Tkalčićnak: Mon. hist. episcopatus Zagrabensis cz. 2 kötetes kiadványa mindenki előtt ismeretes. Ez utóbbit különben a délszláv akadémia adta ki, melynek nagy érdemei vannak a történelmi források közzétételében. (Mon. spectantia historiam Slavorum meridionalium 18. kötet. Mon. historico-juridica 3 köt. etc.) És így tovább lehetne a különféle értekezéseket felemlíteni.

Annai bizonyos, hogy a M. Tud. Akadémia égető hiányt pótoló e kiadvánnyal, melyben, önként következik, igen sok becses adat van hazánk történetére nézve is. Csupán csak az a megjegyzésünk, hogy — ámbár kitünő tárgy és névmutató zárja be a kötetet, — szerintünk ezélszerűbb lett volna, ha Margalits nem az egyes kiadványok és folyóiratok szerint ismereteti a horvát történeti irodalmat, hanem a tárgyak természete és összetartozása szerint csoportosítja.

L. I.